

Dugonics András:
Magyar példa beszédek és jeles mondások

Illendők.

A' ki továbbra vágy, nem igen szenvedik.

A' jó mag porban is ki kél.

A' jó ló télben is kapál magának.

A' vér, és pénz leg drágább.

A' leg jobb legény is csak a' gazdájával jó a' műhelyben.

Kinek Isten nem adott, attúl ember se várhat.

A' királynak sincsen mindenkor egy aránt.

Verik a' kölköt, hogy a' medve érezze.

Néha a' ház falnak is van szeme.

Leg későbbre érik, a' mi leg drágább.

Szegedre dohányért, Debrecenbe pipáért.

Parlagon terem a' gaz.

Mosdatlan láb nem csuda szagú.

Van oka, mért mozdúl cserfán a' levél.

Nem veszik a' lovat csupán csak szőréjért.

Kinek a' meleg téj meg égette száját, a' tarhót is fújja.

A' jó nevelés soha se drága.

Lehet nagy Úr, ha Lázárnak hívják is.

Nem örülnek a' nyulak, midőn az agarak fiadzanak.

A' hol leg több a' tudomány, leg több a' titok.

Nincsen a' füst tűz nélkül.

Mely fábúl horog akar lenni, üdején nő lefelé.

Nem indul meg a' nád szál fúvás nélkül.

Nem röpül a' madár, még tolla nincs.

A' kétszeri sütés a' liszten is el múl.

Nem szól a' harang is, ha nyelve nincs.

A' macskát bőréjért szokták meg ölni.

Nem esik a' forgács vágás nélkül.

Koncon vesznek ősze a' kutyák.

A' téjnek sincs fenéig föle.

Minden művest művje dícséri.

A' közép út leg bátorságosabb.

A' jó lovat az istállóban is meg keresik.

A' ki gyalog jár, annak lovai mindenkor készek.

Nem kell a' jó bornak cégér.

A' méz maga magát nyalattya.

A' jó leány farsang után is el kél.

Embert csinál néha az ékes ruha is.

El szakadhat a' kötél, ha vastag is.

Nem leviért főzik a' kukoricát.

Ha a' sast láttya, le lapúl a' tyúk.

Kinek hol fáj, ottan sajnállya.

Méz mellett fullánkot is találni.

Van a' szelid galambban is epe.

Mennél puhább a' hús, annál keményebb csonttya.

A' szél se fújhat mindég kedvére.

A' folyó víz vezeti embert a' tengerre.

Az éles kasza bátrabban vágja a' fűvet.

Az éles borotva frisen bánik a' szakállal.

Mézet akarsz enni, méhhét kell meg ölni.

Nem mindenkor ég, mikor a' harangot félre verik.

A' jó hegedűs nem szenved az énekest.

A' Varga késnek nincs tokja, nem is lesz.

A' pásztor nyírni szokja, nem nyúzni a' juhot.

Nagyobb a' böcsület, mint a' fordított kása.

Jó gyomor köll soknak meg emíztésére.

A' régi kölcsönözés se ajándék.

Drága konyha a' patika.

A' jó bor hoszszú meséje az iszákosnak.

Nem egész világ baranya, laknak Somogyban is.

Tréfából is lehet igazat mondani.

El vezett böcsületet nem találni fel a' bokornál.

A' farkasok meg nem eszik egymást.

Azt jelenti az álom, hogy aludtál.

Sokba telik, a' mit nagyra böcsülnek.

Néha libából is ki tör a' lúd méreg.

Közelebb az üng, mint a' mente.

Jó a' jámborság, de azzal magával el nem élhetni.

Minden madár ösmeri a' maga fészket.

Élő élőknek, a' holt hóltnak baráttya.

Tűt a' Szabónak, árt a' Vargának.

A' sas legyet nem fogdos.

Meg rágd a' koncot, osztán vedd el a' csontot.

Annyit a' szájnak, a' mennyire erszényed engedi.

A' hamis szín ritkán igazúl.

Bor mellett hamar ki ugrik az igaz.

Vétek titkolás félig meg bocsátás.

A' világ' lépcsőin emez fel, amaz alá jár.

Szegénnek ajtaján nem őrzi a' Manó.

Szalma férfi meg érdemel egy arany aszszont.

Szemes a' bizonság.[36]

Ajándék a' szemest is meg vakította.

Többet hisznek a' szemnek, mint fülnek.

A' borsnak Sz. Mártony a' bírāja.

A' süveg cukor senkit se süvegél.

Süvegben is meg böcsüllik a' cukort.

Szagódónak bot az abrakja.

Ki anni, ki venni megyen a' vásárba.

Jó, hogy mindennek szarva nincs.

Nem várhatni a' vad fátúl szelid gyümölcsöt.

Nem kívánniak tölle, mint az Úr dolgát.

Dolognak a' végén várhatni a' butykót.

Szomjúságnak orvossága a' kandzsó.

Leg tovább tart, a' mi böcsületes.

Eső ellen köpönyeg.

Sár ellen palló.

Kinek káros, kinek hasznos a' vásár.

A' posztó szél szűken van a' Varga úccán.

Tudgya minden számár a' maga terhét.

Mi se származtunk bogaraktúl.

Nem mind lencse a' mi lapos.

Már a' mász, ha nem csúsz.[37]

Nem hajájért, hanem hájjáért hizlallyák a' disznót.

Franciának haj por, Magyarnak jó bor.

Énekel előbb a' deák osztán kap alamizsnát.

Nem rug patkót a' bakkancsos lova.

Nem kell a' mészáros kutyának korpa.

Fársáng farkán csúsz a' fa szán.

Nem szemeten szedik a' gyöngyöt.

Nem minden kovácsbúl telik lakatos.

A' hetes vászon nem válik tizenkettessé.

Vannak, kiknek csak a' más világon vehetni hasznokat.

Nagyobb a' böcsület, mint a' velős konc.

Étel ital álom
Szükséges e' három
Mindenféle állatnak.

Szöllőnek kapa a' bikája.

A' hasznos fáradság után esik a' jó heverés.

Az alkonyodó nap fáradtak' pártfogójok.

Ha a' Cseh kőre leg szebb pecsétet meccenek; még se válik gyémánt belőlle.

Reménység, nyerség nincsenek mindég egy vágásban.

Ajándék marhának nincs odva fogának.

Ki útassal eszik, iszik, áldozik.[38]

A' régi szolgának, a' szó is vereség.

Ki álnokságot vét, bút arat.

A' farkas után a' holló is akar élni.

Csak ugyan meg vékonyodik az ember, ha gyakran faragják.

Az ígéret szép szó, ha meg adgyák akkor jó.

Ahhol a' csóva, ott a' tilalmas.

Kovács is azért tartya a' fogót: hogy kezét meg ne égesse.

Koszor a' pár lugot gyűlőli.

A' föld anya, a' viz mostoha.

Azé a' világ, a' ki élheti, azé a' menny ország, a' ki el nyerheti.

Ki mennél kevesebbet aluszik, annál többet él.

Se nem nyer, se nem vesz, a' ki nem játszik.[39]

Elég egy templomban egy papoló.

El fogy a' vagyon; ha nem keresnek reá.

El tart a' föld, csak legyen a' ki művellye.

El élheti, csak legyen mit enni.

Cúkor rágás, gyermek szokás.

Korán későn Orcájára kerül embernek a' nem jó, ha alattomban cselekedte is.

A' cérnához tű is kell, ha valamit varnak.

Jó meg érett gyümölcs, melyet a' darázsok meg dongnak.

Eleget tesz a' kutya kötelességének, ha nem mar is; hanem ugat.

Ki Istenben bízik, meg nem csalattatik.

A' kávéfőző csak a' leviért.

Ha a' kerék jár, forog a' malom is.

A' veszedelmes igazságnak leg jobb rejtékje a' szoros hallgatás.

Eb a' kölkét éh korában se szokta meg enni.

El jár a' Pap a' körösztel csendesen.

A' lencse se lencse mindenkor.

A' reggeli vendég alkalmasint délig. De délen érkezett meg marad estvélig. Ha estefelé jön, nem távoz reggelig.

Vége az Első Rész második felének.

---

[36] A' ló lopáson rajta kaptak egy Cigánt. 'S midőn tagadná, azt mondták a' Bírák: hogy hatan teszik le a' hitelt, a' kik látták. Ő azt kérte: ereszszi el őtet, hatvant is hoz, a' kik nem látták.

[37] Ezt a' köz mondást e' helyett szokták mondani: De már az más.

[38] Midőn még országunkban vendég fogadók nem vóltak, az útas emberek, vagy a' pusztán, vagy az erdőben háltak, vagy valami házba bé mentek. Örömet fogadták őket; elejőkbe tették a' miek volt, és ezt áldozatnak lenni gondolták.

[39] Ez után a' köz mondás után, azt szokták a' tréfálkodók kérdeni: hogy lehetett az: hogy négyen játszottak egy alkalmatossággal pedig igen híres játszó, 's egygyik se vesztett közülök, hanem mind a' négyen nyertek. Ezt ennek előtte lehetetlenségnek lenni állították; de most meg igazodott négy híres Cigányokon, kik a' korcsmán játszottak hegedűjökkel, kik semmit se vesztettek, hanem mind a' négyen nyertek.